

PŘÍRODOVĚDECKÁ
FAKULTA
Univerzita Karlova

Kdo se postará? Péče o seniory v Česku v kontextu demografického stárnutí společnosti

Jana Křestánová, Luděk Šídlo

Katedra demografie a geodemografie, PŘF UK

XLVII. konference ČDS, 18.–19. května 2017, Jindřichův Hradec

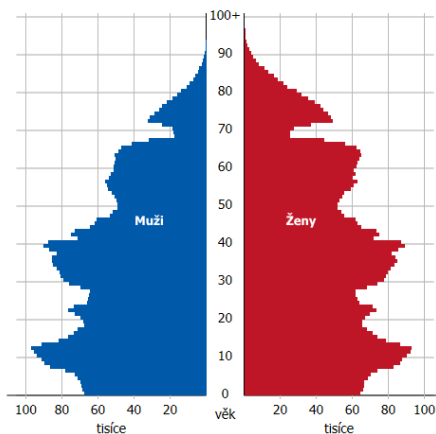
STRUKTURA PREZENTACE

- Úvod do problematiky demografického stárnutí
- Sociální služby v oblasti péče o seniory se zaměřením na domovy pro seniory
- Modelové projekce kapacit domovů pro seniory
- Diskuse nad možnostmi řešení situace a shrnutí

ÚVOD DO PROBLEMATIKY DEMOGRAFICKÉHO STÁRNUTÍ

- česká populace stárne a bude nadále stárnout
- i přes prodlužování naděje dožití, i naděje dožití ve zdraví, stávající a budoucí realita nutně povede společnost k hledání **vhodných podmínek pro stárnutí a zajištění kvalitní péče seniorům**

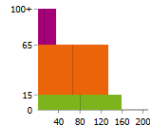
Projekce obyvatelstva k 1. 1. 1987
Česká republika

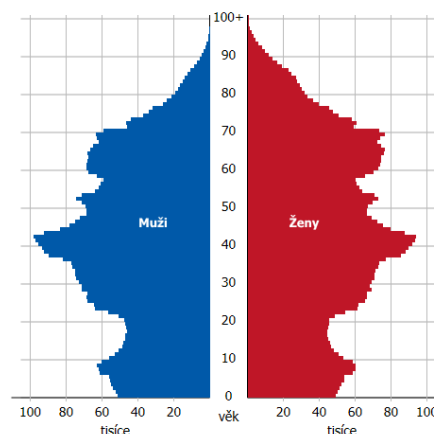
Věkové skupiny (1987)

věk	celkem	%	% žen
65+	1239797	12	62,3
15 - 64	6711373	64,9	50,4
<15	2392949	23,1	48,8
Celkem	10344119	100	51,4

☐ Změnit věkové skupiny

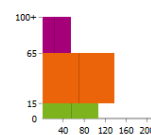
Projekce obyvatelstva k 1. 1. 2017
Česká republika

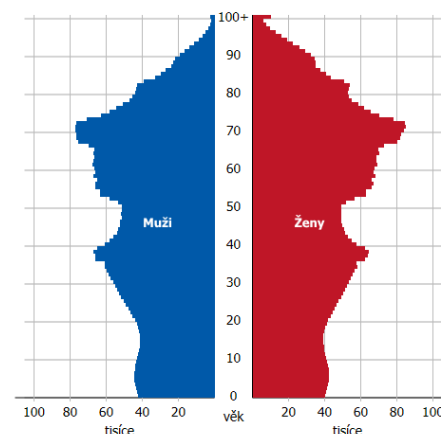
Věkové skupiny (2017)

věk	celkem	%	% žen
65+	1997368	19	58,1
15 - 64	6922570	65,7	49,3
<15	1615844	15,3	48,7
Celkem	10535782	100	50,9

☐ Změnit věkové skupiny

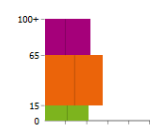
Projekce obyvatelstva k 1. 1. 2047
Česká republika

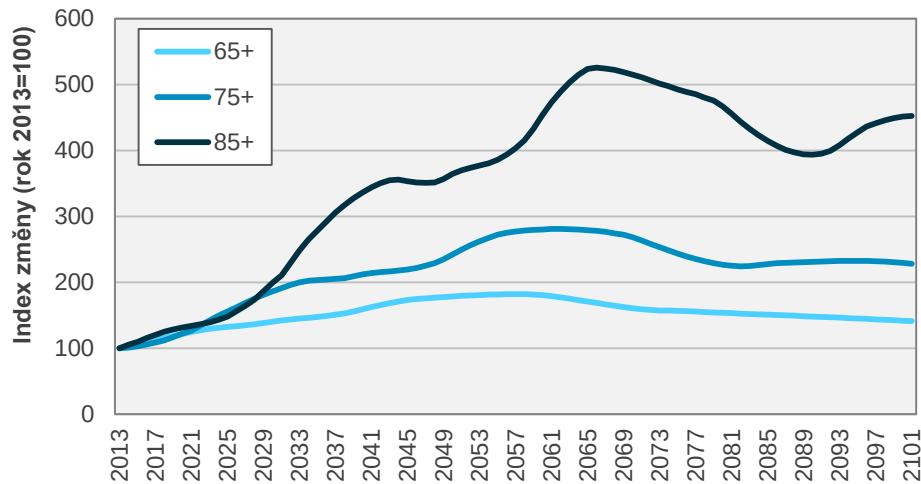
Věkové skupiny (2047)

věk	celkem	%	% žen
65+	3109177	31,4	54,6
15 - 64	5543733	55,9	49
<15	1260592	12,7	48,5
Celkem	9913502	100	50,7

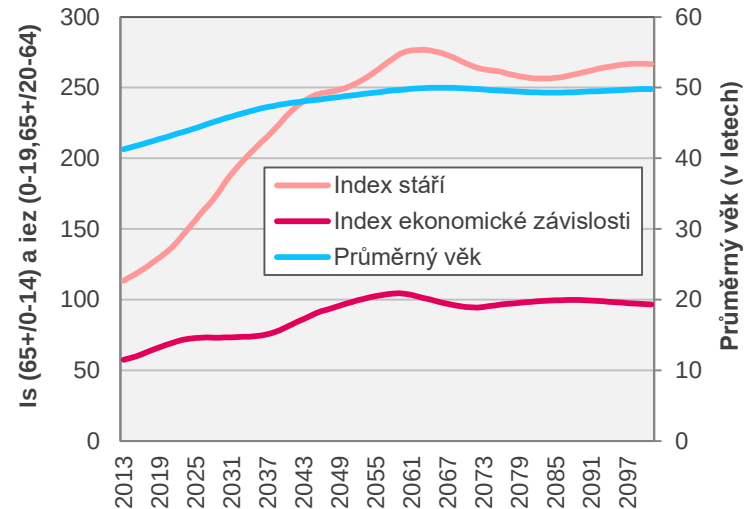
☐ Změnit věkové skupiny

Vývoj počtu obyvatel ve vybraných věkových skupinách, střední varianta projekce, 2013-2101

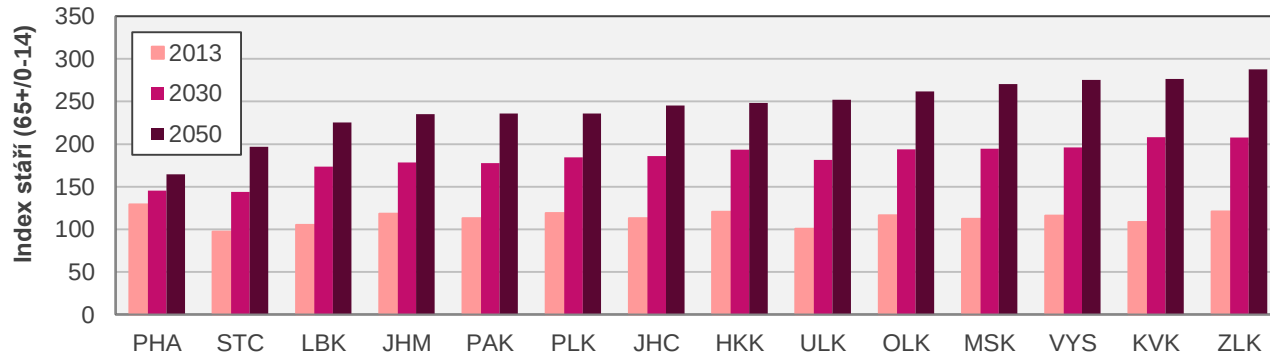

Vývoj ukazatelů is, iez a průměrného věku, střední varianta projekce, 2013-2101

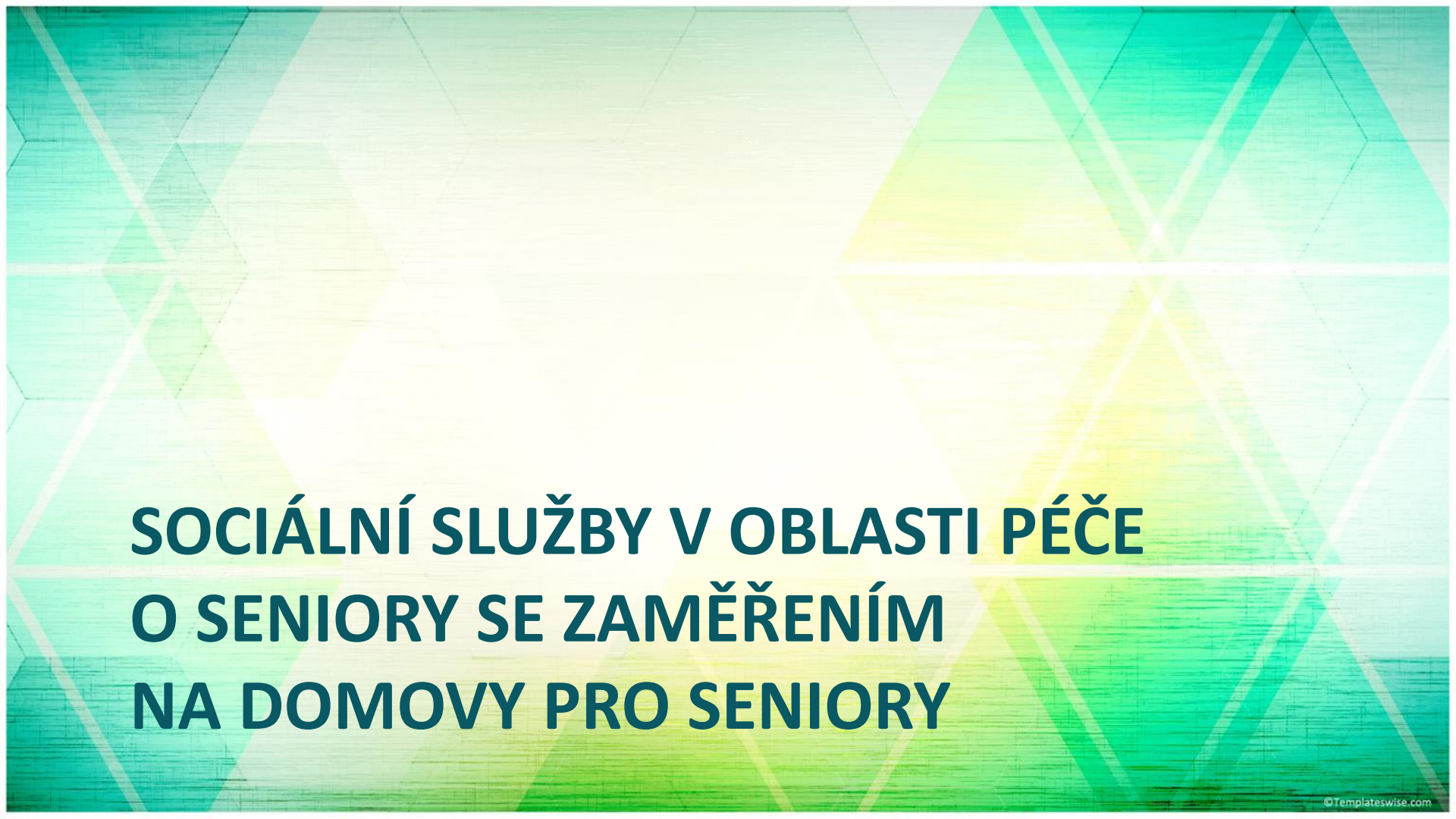

Zdroj dat: ČSÚ, Projekce obyvatelstva České republiky do roku 2100

Index stáří v krajích Česka, střední varianta projekce, vybrané roky

**Jen do roku 2030
vzroste populace
ve věku 65+ o více
než 40 %**

SOCIÁLNÍ SLUŽBY V OBLASTI PÉČE O SENIORY SE ZAMĚŘENÍM NA DOMOVY PRO SENIORY

Kdo v Česku pečuje

Rodinná péče

- ISSP 2012 (Rodina a zdraví)
- pravidelná péče o starší či nemohoucí členy rodiny - **18 % mužů** a **28 % žen** (celkem 23 % osob)
- vyšší podíly pečujících ve středním věku – skloubení s péčí o děti a s ekonomickou aktivitou
 - ženy ve věku 35-64 let
 - muži až ve věkové skupině 55-64 let

Sociální služby

Terénní péče

- pečovatelské služby, osobní asistence, odlehčovací služby,...
- **nedostatek** finančních prostředků i počtu pracovníků
- služby nejsou poskytovány všude (menší obce)
- **nepropojenost** systému zdravotní a sociální péče, potažmo rodinné, terénní a ústavní péče

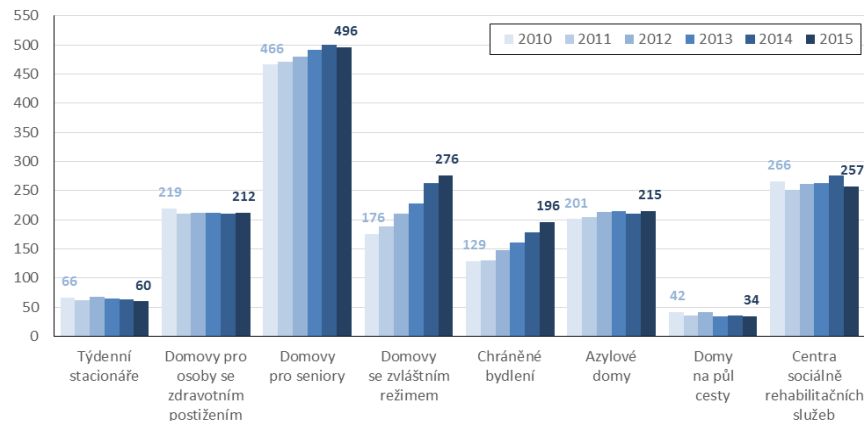
Ústavní péče

- **pobytové** služby
- **ambulantní** služby

Sociální služby

- v Česku součástí **státního systému sociálního zabezpečení**
- jednotlivé druhy sociálních služeb jsou definovány **zákonem o sociálních službách č. 108/2006 Sb.** (ZoSS, účinný od 1. ledna 2007)
- ZoSS v § 34 odst. 1 uvádí: „...pro poskytování sociálních služeb se zřizují tato **zařízení sociálních služeb**:
 - centra denních služeb, denní stacionáře, týdenní stacionáře, domovy pro osoby se zdravotním postižením, domovy pro seniory, domovy se zvláštním režimem, chráněné bydlení, azylové domy, domy na půl cesty, zařízení pro krizovou pomoc, nízkoprahová denní centra, nízkoprahová zařízení pro děti a mládež, noclehárny, terapeutické komunity, sociální poradny, sociálně terapeutické dílny, centra sociálně rehabilitačních služeb a pracoviště rané péče.

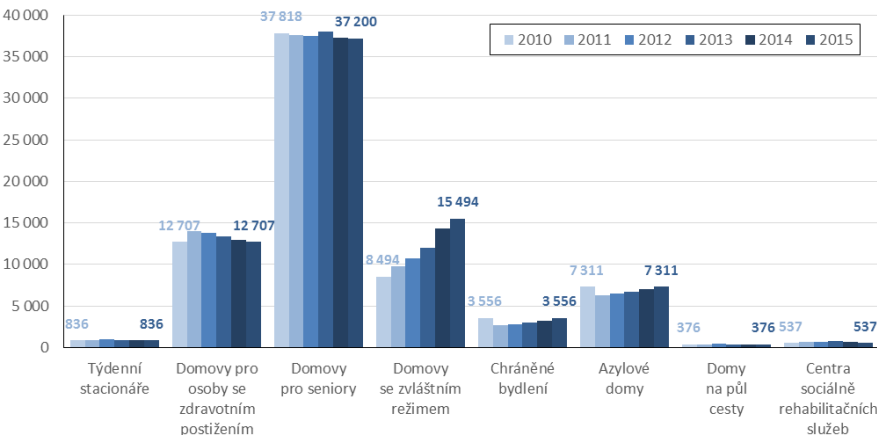
Počet zařízení sociálních služeb

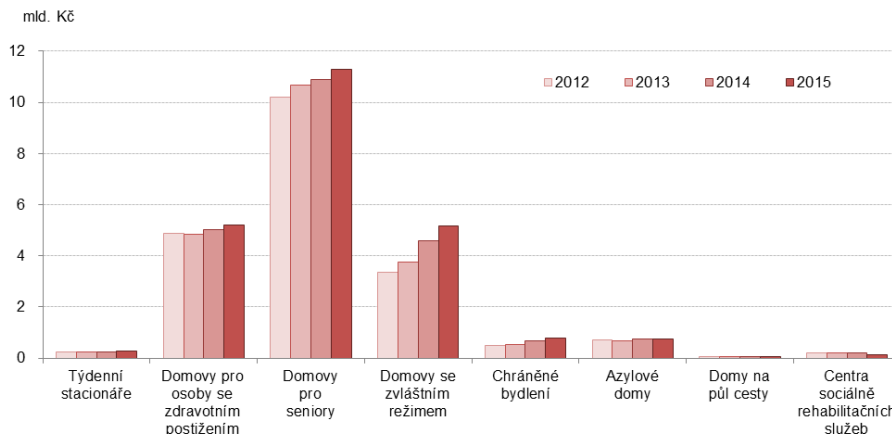
Nejčtenější sociální službou jsou domovy pro seniory (DpS)

V roce 2015 bylo v Česku 496 DpS

Kapacita zařízení sociálních služeb

Výdaje na zařízení sociálních služeb

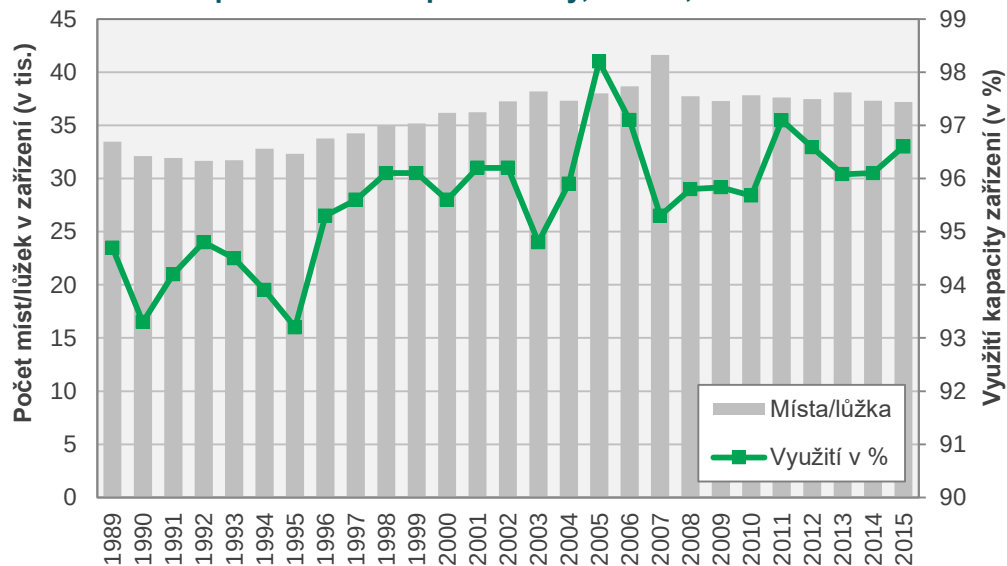
Domovy pro seniory (DpS)

- v domovech pro seniory se dle ZoSS § 49 odst. 1 poskytují „*pobytové služby osobám, které mají **sníženou soběstačnost zejména z důvodu věku, jejichž situace vyžaduje pravidelnou pomoc jiné fyzické osoby***“
- ZoSS § 49 odst. 2 uvádí tyto **základní činnosti** poskytované v domovech pro seniory:
 - poskytnutí ubytování,
 - poskytnutí stravy,
 - pomoc při zvládání běžných úkonů péče o vlastní osobu,
 - pomoc při osobní hygieně nebo poskytnutí podmínek pro osobní hygienu,
 - prostředkování kontaktu se společenským prostředím,
 - sociálně terapeutické činnosti,
 - aktivizační činnosti,
 - pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí

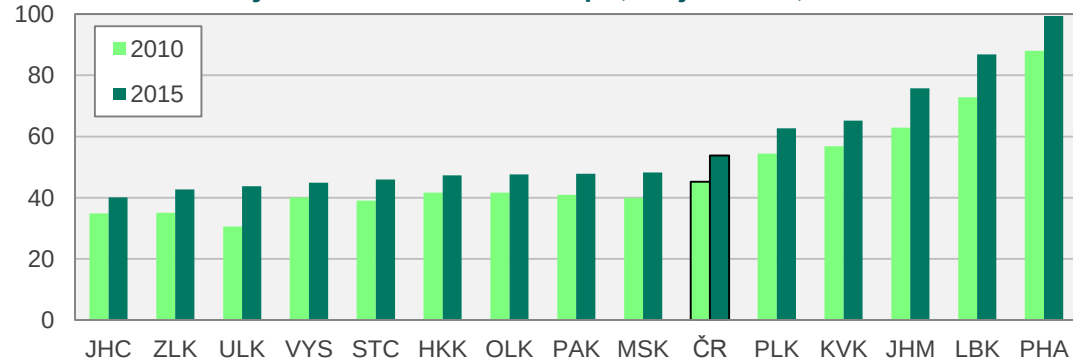
Rok	Počet zařízení	Kapacita
2010	466	37 818
2011	471	37 616
2012	480	37 477
2013	491	38 091
2014	500	37 327
2015	496	37 200

Počty zařízení mírně narůstají, zatímco kapacita se postupně spíše snižuje

Kapacita domovů pro seniory, Česko, 1989-2015

Počet obyvatel 65+ na 1 klienta DpS, kraje Česka, 2010 a 2015

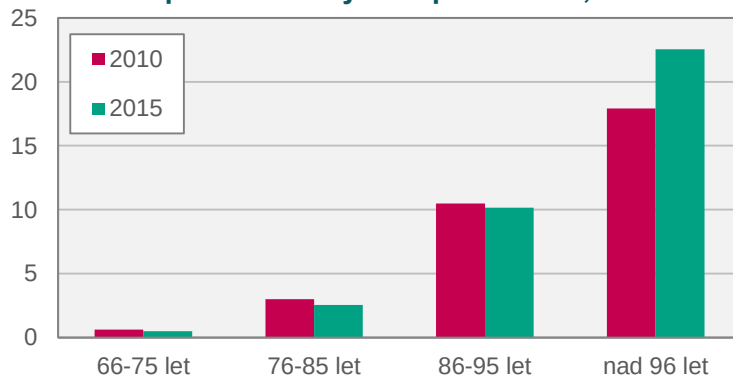
V roce 2015 připadalo v Česku na 1 klienta domova pro seniory téměř 54 obyvatel ve věku 65+ let

Téměř 75 % klientů domovů pro seniory představovaly v roce 2015 ženy

V roce 2015 polovina odcházejících klientů přešla do jiného pobytového ústavního zařízení a 26 % do přirozeného sociálního prostředí

Klienti domovů pro seniory

Klienti DpS na 100 obyvatel podle věku, 2010 a 2015

Nejvíce klientů bylo v roce 2015 ve věku 86–95 let. Tvořili 10 % z celé populace v daném věku.

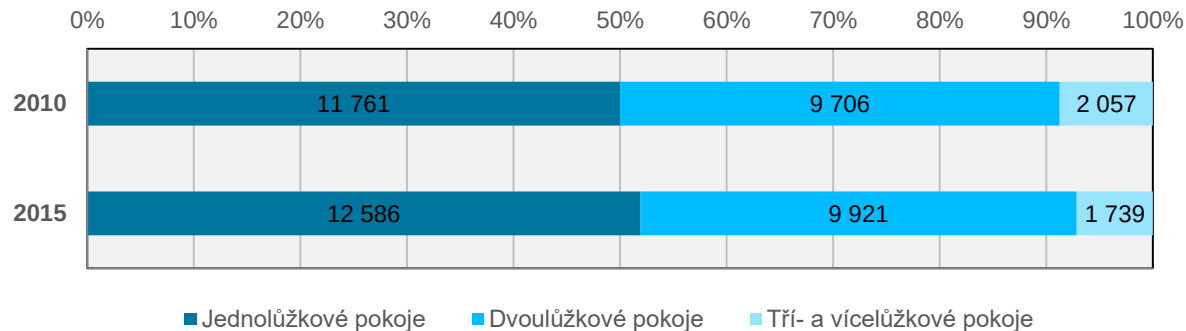
Počty klientů domovů pro seniory, Česko, 2010-2015

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Počet uživatelů (k 1.1.)	35 605	35 944	35 859	36 490	36 050	35 755
Přijetí v daném roce	11 467	11 610	11 808	12 118	11 373	12 330
Propuštění v daném roce	1 988	1 840	2 013	1 915	2 080	1 761
Zemřeli v daném roce	8 901	9 191	9 457	10 095	9 461	10 380
Počet uživatelů (k 31.12.)	36 183	36 523	36 197	36 598	35 882	35 944
- z toho trvale upotani na lůžku	7 677	8 115	8 686	8 531	9 202	9 086
- mobilní za pomoci druhé osoby nebo technických pomůcek	16 821	17 075	17 564	17 850	17 832	18 835

**Dochází
k redukci
vícelůžkových
pokojů**

**Mezi nejčastější
zřizovatele patří
kraj a obec,
narůstají i počty
soukromých
zařízení**

Struktura pokojů v DpS podle počtu lůžek, 2010 a 2015

Počty a kapacita DpS dle poskytovatele, Česko, 2010 a 2015

	2010		2015		2015/2010
Počet zařízení	466	100%	496	100%	106
Krajské	190	41%	183	37%	96
Obecní	170	36%	170	34%	100
Církevní	69	15%	70	14%	101
Ostatní	37	8%	73	15%	197
Kapacita	37818	100%	37200	100%	98
Krajské	17772	47%	16794	45%	94
Obecní	15861	42%	14655	39%	92
Církevní	2643	7%	2565	7%	97
Ostatní	1542	4%	3186	9%	207

Personální zabezpečení domovů pro seniory

Průměrně pracovalo v roce 2015 v jednom zařízení
56 zaměstnanců

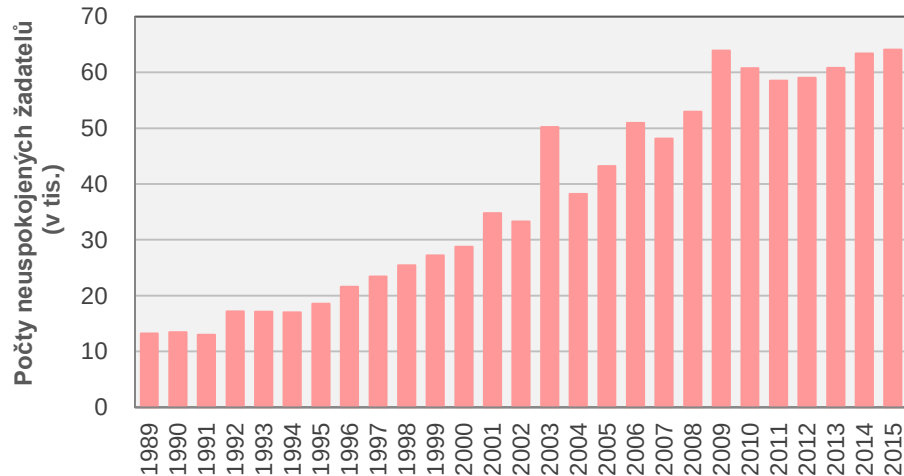
k 31.12.2015, vybrané údaje

	Počet personálu	Zaměstnanci/ 1 zařízení	Klienti/ 1 zaměstnanec
Celkem	27 605	55,7	1,3
Pracovník v sociálních službách	11 301	22,8	3,2
Obslužný personál	7 161	14,4	5,0
Všeobecná sestra	3 743	7,5	9,6
Vedoucí pracovník	1 137	2,3	31,6
Sociální pracovník	968	2,0	37,1
Účetní a ekonom	956	1,9	37,6
Ostatní	880	1,8	40,8
Administr. pracovník, sekretářka	704	1,4	51,1
Další zdravotnický personál	357	0,7	100,7

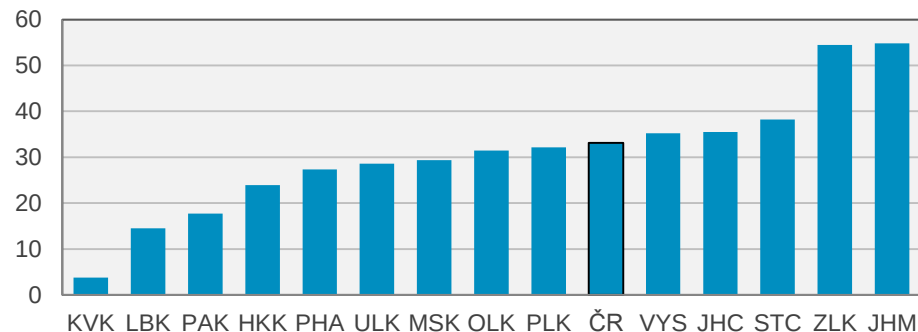
Proces přijetí klienta do domova pro seniory

- podání žádosti o poskytnutí služby
- posudek o zdravotním stavu
- sociální šetření
 - rozhodnutí o přijetí/nepřijetí
- nepřijetí
 - nesplnění kritérií
 - nedostatečná kapacita

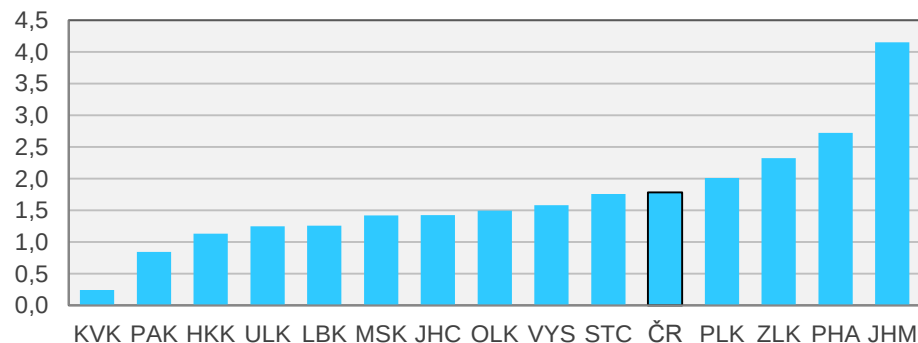
Neuspokojení žadatelé o umístění v DpS, 1989-2015

Počet neuspokojených žádostí na 1000 obyvatel ve věku 65+, kraje Česka, 2015

Počet neuspokojených žádostí na 1 klienta DpS, kraje Česka, 2015

k 31.12.2015

MODELOVÉ PROJEKCE KAPACIT DOMOVŮ PRO SENIORY

Proč modelové projekce?

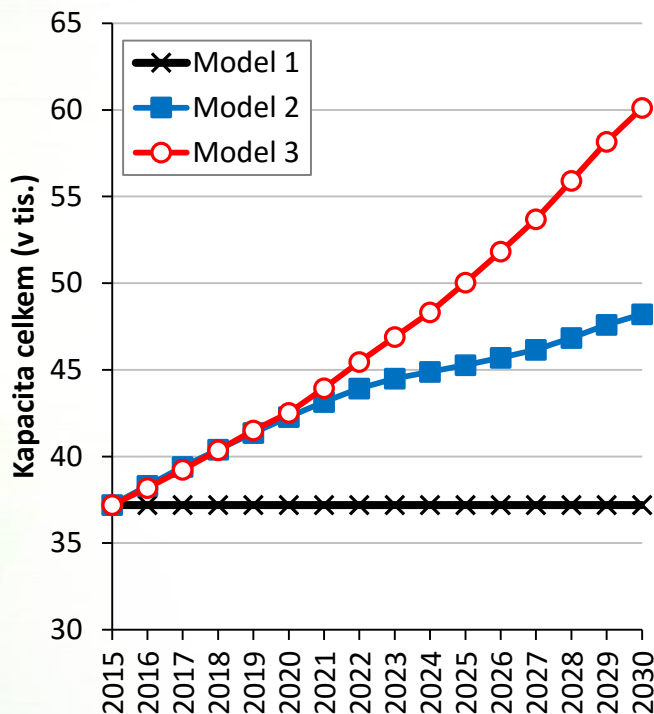
- pro nastínění budoucího vývoje, resp. **dopadů zvyšování počtu seniorů v rámci plánování kapacit** v oblasti sociálních služeb pro seniory
- pro konstatování **důležitosti této problematiky** – v současné době neexistuje žádný ucelený koncepční materiál, který by řešil budoucí péči o seniory, a to především těch, kteří budou vyžadovat ústavní typ poskytovaných sociálních služeb
- pro zdůraznění **časového hlediska** – „...již nyní je pozdě...“
– poptávka po tomto typu sociálních služeb se bude v následujících několika málo letech výrazně navyšovat X nárůst kapacit v řádu jednotek nových zařízení tohoto typu nedokáže poptávku dostatečně uspokojit

Základní předpoklady modelových odhadů

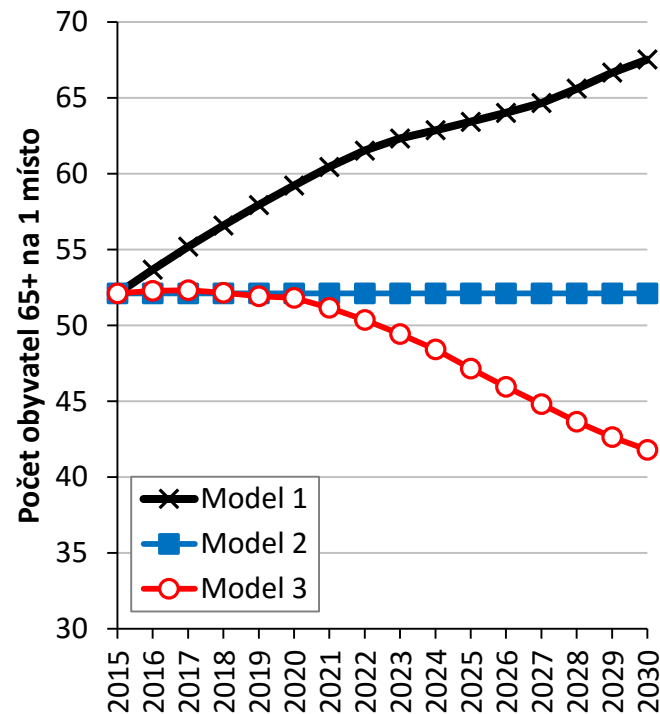
- výchozí stav: 31. 12. 2015 (Ročenka MPSV)
- koncový stav: 31. 12. 2030
- vstupní prognóza: Projekce ČSÚ (jak národní, tak krajské)
- vytvořeny 3 základní modely:
 - **MODEL 1:** odhad, kolik obyvatel ve věku 65+ by připadalo na 1 místo v domovech pro seniory v dané územní jednotce, kdyby současná kapacita zůstala neměnná
 - **MODEL 2:** odhad potřebného budoucí kapacity v domovech pro seniory za předpokladu, že **podíl současného počtu klientů na počet obyvatel ve věku 65+** v dané územní jednotce zůstane nezměněn
 - **MODEL 3:** „realističtější“ model 2; **umístění osob dle zachování věkově-specifických podílů na základě struktury klientů v roce 2015:** 55–64 let = 5 %; 65–74 = 15 %, 75–84 = 38 %, 85+ = 42 %

Základní výsledky

Odhad vývoje kapacity

Odhad vývoje počtu obyvatel 65+ na 1 místo

Základní výsledky – kraje Česka

Model 1

= zachování
současné kapacity

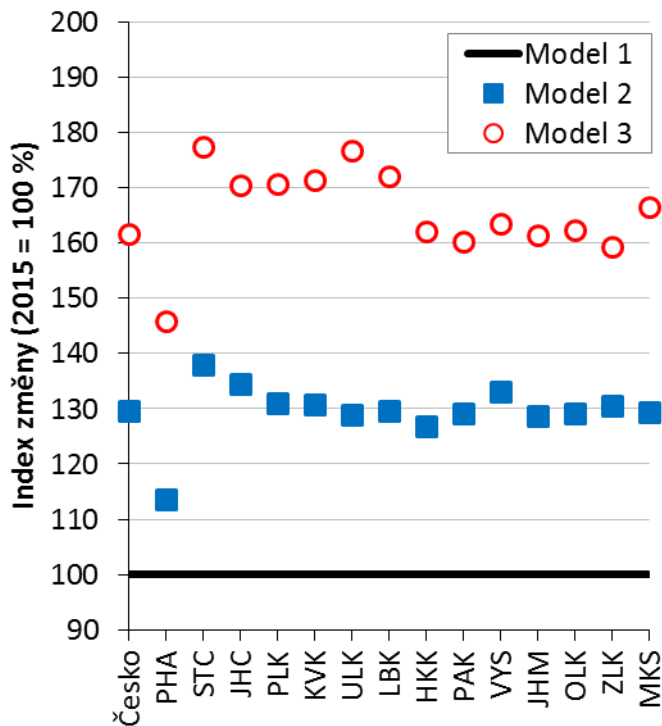
Model 2

= zachování podílu
umístěných osob ve
věku 65+

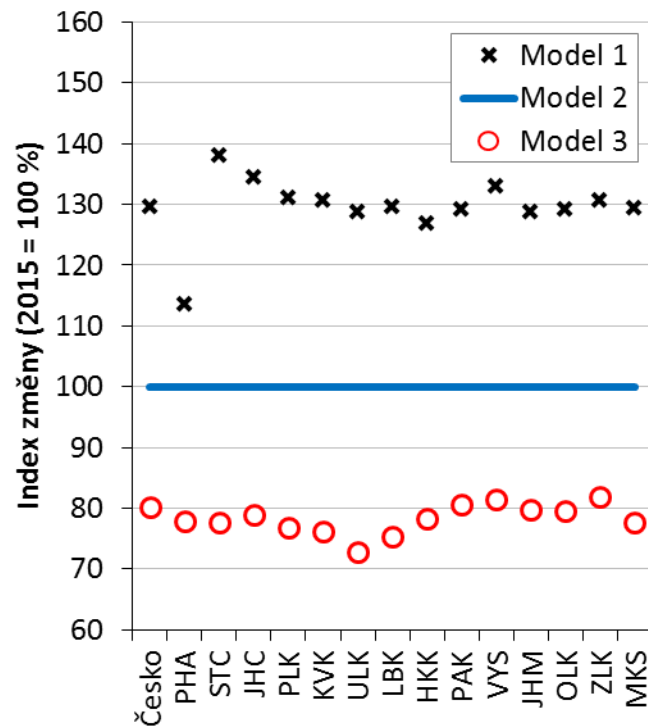
Model 3

= zachování
umístění osob dle
věkově-specifických
podílů

Index změny kapacity do roku 2030
(2015 = 100 %)

Index změny počtu obyvatel 65+ na 1 místo
do roku 2030 (2015 = 100 %)

DISKUZE NAD MOŽNOSTMI ŘEŠENÍ SITUACE A SHRNUÍ

Shrnutí základních faktů:

- česká populace bude nadále stárnout, a to relativně i absolutně – počet seniorů jen do roku 2030 vzroste o více než 40 %
- v krátkodobém horizontu nelze očekávat výrazné zlepšení zdravotního stavu obyvatelstva, tj. lze očekávat, že relativní poptávka po umístění seniorů do ústavní péče typu DpS bude nadále obdobná, resp. možná vyšší v důsledku snižování tradiční funkce rodiny a možnosti/schopnosti postarat se o své rodiče v domácím prostředí
- **=> bude se zvyšovat tlak na poskytovatele sociálních služeb, a to ve všech typech péče**
- v současné době neexistuje relevantní koncepce (jak na úrovni státní, tak např. krajské), která by počítala s výrazným navýšením kapacit v ústavní péči

Kdo se postará...?

- Jak se zřizovatelé sociálních služeb dokáží v následujících letech vypořádat s výrazným navýšením poptávky po poskytování sociální (ale i zdravotní) péče o seniory?
- Bez ohledu na (ne)dostatečné (lůžkové) kapacity – disponujeme dostatečným počtem personálu s odpovídajícím vzděláním, který bude moci vykonávat jak základní ošetrovatelskou péči, tak další činnosti, které jsou vázány na odpovídající vzdělání (sociální pracovníci, terapeuti,... => viz ocenění pracovníků v sociálních službách)?
- Jaké jsou jiné formy řešení? Nespoléhá se „stát“ až příliš na terénní a ambulantní sociální služby (...ty také musí někdo vykonávat)? Jak motivovat rodiny k většímu zapojení v rámci péče o „své rodiče“?...

Co by pomohlo (vy)řešit tyto problémy?

- ? větší podpora pečujícím rodinám – finanční i morální (např. ze strany zaměstnavatele),
- ? navýšení stavů pracovníků v oblasti sociální péče a jejich adekvátní odměny,
- ? zefektivnění systému financování sociálních služeb a jejich dostupnosti a vybavenosti,
- ? zajištění větší propojitelnosti typů péče (nejprve rodinná, pak terénní a až následně ústavní),
- ? podpora rozvoje alternativ (např. u bydlení pro seniory – senior cohousing, seniorské rezidence),...

Děkujeme za pozornost!

Tato prezentace vznikla v rámci řešení projektu GAUK č. 1060317 „Péče o seniory v České republice s ohledem na demografické stárnutí společnosti“.